

U tom smislu treba razlikovati i koncepciju mesijanskog od shvatanja mističkog božanstva. Mesijanske, hilijastičke koncepcije ukazuju na mogućnost realizovanja ovozemaljskog carstva nebeskog, dok je mistički bog vezan za transcendentnu, onozemaljsku realnost. Međutim, paradoksalnost ove opozicije se ogleda u neostvarljivoj utopističkoj koncepciji hilijazma, i mogućem, utopijskom mističkom iskustvu druge onozemaljske realnosti. Ukoliko je mesijanski projekat spasenja vrsta utopističke tvorevine bazirane na ideji božanskog dolaska (ili kretanja za harizmatkim mesijanskim vodom), onda se mističko iskustvo neposrednog doživljaja božanstva ukazuje kao utopijski, odnosno realno moguć projekat čovekovog spasenja. Za razliku od pozicije vernika mesijanstva koji svoj spas očekuju dolaskom, objavom sveomogućnog entiteta, mistici se nastoje približiti božanstvu, ne iščekujući ga već krećući ka njemu, što podrazumeva i njegovo slučajno javljanje u trenutku intezivnog traganja za njim. Komunikacija sa božanstvom se iskazuje u aktualizaciji svetog vremena kao radikalne alternative uobičajenom, profanom, istorijskom vremenu. Mistički bog se doživljava upravo u jednoj takvoj drugačijoj realnosti označenoj atributom svetog, kao što će i dolazak mesije označiti ukidanje istorijskog vremena. U tom smislu i pojam apokalipse u kontekstu mesijanstva treba shvatiti prvenstveno kao radikalni vid separacije od dotadašnjeg istorijskog toka. Da bi se novi poredak mogao uspostaviti, prethodno se mora izvršiti odvajanje, pa se

zato bog koji dolazi javlja i kao strašni sudija, odnosno negator dotadašnjeg poretka. Sudentu i polaganju računa, oslobođeni su samo oni koji su se prethodno ponašali u skladu sa novim poretkom. Mogućnost spasenja, poboljšanja svog dotadašnjeg položaja vezivana je u mesijanstvu za božanstvo koje u liku bogočoveka silazi na zemlju i objavljuje početak velikog socijalnog i duhovnog prelaska u novi ovozemaljski poredak. Mesijansko očekivanje ostvarenja projekta ljudskog spasenja u činu ukidanja dotadašnjih istorijskih protivrečnosti i uspostavljanja jednog radikalnog drugačijeg, savršenog carstva nebeske harmonije je prvenstveno socijalno-religijski projekat na čijoj se idejnoj neupitnosti i okuplja i mobilise najveći broj vernika. Za razliku od ovakvog koncepta, mistika pruža mogućnosti individualnog, ličnog iskustva natprirodnog. Neupitnost ovog iskustva ima obeležje individualno-psihološkog čina kojim se doživljava prevazilaženje svojih dotadašnjih sazajnih ograničenja i dostizanje određenog stepena duhovnog savršenstva. Mogućnost mističkog iskustva je, dakle, vezana prvenstveno za psihičku realnost čovekovog bića. Ono se zato i javlja kao svojevrсна duhovna potvrda ostvarenog stepena integracije i psihičke zrelosti pojedinaca. Krizne situacije su zato svojevrсна mistička prilika za ostvarenje ovog duhovnog iskustva mogućnost koju potvrđuju poznate reči da se bog najlakše nalazi u pustinji sopstvene usamljenosti.

psihologija branja cveća

bela hamvaš

Lakše je razvaliti gvozdene okove nego venac cveća.

Opat Konstan

1.

Kada se na kraju života nađem pred Andelom Smrti mislim da ću ga bez roptanja moći slediti u nepoznato. Ako me upita: Da li si nešto propustio? Odgovoriću: Ne verujem. Ali ako kaže ovako: Da li ti je žao što ovde nešto ostavljaš? Reći ću: Cveće.

Rado ću se i lako odreći onoga što živi na zemlji, ali cveće, cveće!

Andeo će mi reći: Videćeš, svet razuma je bogatiji od sveta slika. Tamo ćeš videti iznutra. To je kao kada se pređaš dubokoj meditaciji. Odvojen od zemlje nemaš drugog iskustva do nematerijalnog brujanja; srećan i oslobođen lebdiš u bezgraničnosti. U velikim trenucima ljubavi, kada se ruši zid između spoljnog i unutarnjeg sveta i više ne znaš gde je spolja ni gde je unutra, telo se pretvara u dušu a duša u telo; u velikim trenucima vere, kada se ruši zid između ove i one strane i ne znaš više gde je ovde ni gde je onde; živećeš u takvom stanju kada će nestati posebna svest o tebi samom i doživljavaš stepene duhova koji vode prema Bogu, da bi na kraju dospelo pred lice Njegovo i tada si stigao na cilj.

A ja: Sveti Anđele! Još u životu sam imao udela u milosti da se dobrovoljno mogu pokoravati zakonima bića. S pokornošću sam išao sam i nije me trebalo ni prisiljavati ni vući. I sada idem, jer tako treba, jer se radujem što mogu da budem poslušan i jer znam da je svet u koji stupam viši od prethodnog. Ništa me ne boli. U srcu mi je mir. Ali cveće, cveće!

2.

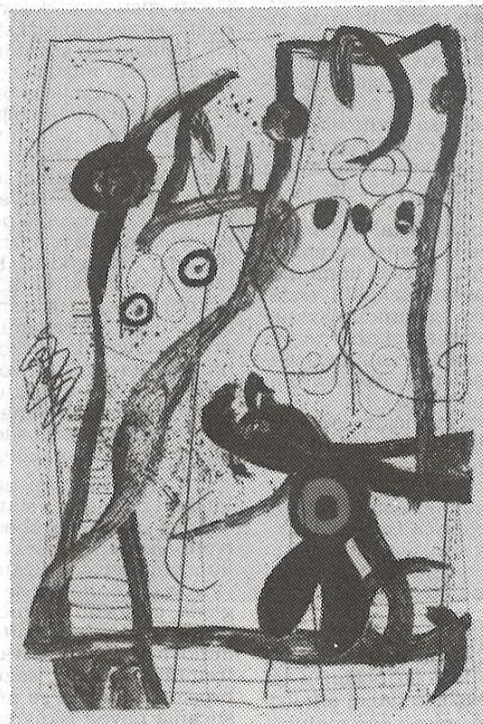
Bejah još skoro dete. Sećam se mesta, podnožje brega, na ulazu u senovitu dolinu, sedim na zidu pored kuće u ruševinama, predamnom u hladu ljubičasta kopriva. Sa drugarima sam se u detinjstvu bio dogovorio da su koprive naši vojnici, a žuti maslačići neprijatelji. Maslačke smo uništavali gde god bismo stigli, ali ni jednu jedinu koprivu nismo smeli dirnuti. Sada dok sedim na zidu, sećam se toga i: koliko naših vojnika, ceo bataljon, ulogorili se, možda se spremaju za bitku i da opkole otpozadi odrede maslačka. Radovao sam se njihovom trijumfu i želeo im pobeđu.

Istovremeno, moglo mi je biti osamnaest, čudna stvar mi je pala na pamet. Zašto čovek trga cveće i zašto se kiti njime? Koja je to zagonetna prinuda što smo u martu odlazili na obale potoka da beremo visibabe, u maju u šumu po durdevak, u junu po bulke i različak na njivama? Zašto se raduju devojke kada im da-

jem cveće? Zašto u sobama postoje vaze i zašto je u njima jorgovan u proleće, hrizanteme u jesen?

Dospelo sam dovde. Tada sam odlučio da ću o tome razmisliti i smiriću se tek ako nađem odgonetku. Napisaću psihologiju branja cveća.

Naravno, onda još nisam imao ni pojma o psihologiji, jedino sam znao da psiha bere cveće. Zašto? Ni danas ne znam. Očito da između njih postoji neko srodstvo. Što je neko više duša, tim je više cveće. Žena. Naročito devojka.

Dete. Pogotovu beba. Ženska imena: Ruža, Ljubica, Jasmina, ali postoji i muško cveće: Narcis.

Prošlo je od tada dvadeset pet godina i kad mi padne na um zavet na kamenom zidu, osećam da jednom treba da ispunim obećanje.

Prvo o čemu treba progovoriti jeste ime cveta. Imena cvetova su najlepše reči jezika. U madarskom isto kao u engleskom, francuskom, ili latinskom. Mnoga popodneva i večeri sam proveo, naročito zimi, pored peći, tražeći po rečnicima nazive cvetova i diveći im se. Često sam im pridevao samovoljne slike, a ponekada izmišljao i cele priče.

Ispričaću samo jednu. Jednog proleća, na severnom, zaklonjenom mestu, na severnoj strani provalije našao sam beo cvet. Iako sam u dačko doba, a i posle, voleo da skitam uz priručnik za određivanje vrsta rastinja, ovaj cvet nisam znao. Rastao je između listova durdevka, listovi su bili rutavi, a između pet, šest, čak i sedam mekih, baršunastih, belih latica žuti tučak prašnika. Miris? Kako da kažem? Šafranski i isparljiv, nežan, malko podseća na ljljan, ali je blaži i sladi, tanan, opojan, svež i kao da i nije materijalan. Beše to bela sasa, nemački *Alpenrose*, latinski *anemona*. U sebi sam je zvao Bela anemona. Znam jedno mesto gde gusto raste na prostoru veličine sobe. Sredinom maja sam video to mesto i u tom susretu jedva da ima nešto zemno. Naginejsem se nad njih i imam osećaj da sam se susreo bio u osamnaestoj godini s onom devojkom, s kojom sam se celog života želeo sresti i da je devojka ta, još dete, plava, koža joj kao latica anemone, bela, progovorila meni, sa usana joj bi se širio ovaj miris. Ljubav, vera, lepota, duša zajedno, kao ostvarenje neostvarljive želje.

Taj miris i to ime odmah tada i od tada uvek su izazivali u meni Letu, vodu zaborava. Osećao sam neku vezu između imena, mirisa, beline anemone i zaborava: sreća što postoji piće koje svojom studenom čari spira moje uspomene i snova počinjem da živim kao da sam se sada prvi put rodio.

U jesen sam ponovo navratio i našao sam čudna, sasvim sitna zrnca koja su bila obavijena belim pamukom. Behu kao iz jajašca izlegla skupina sitnih crva koji gamižu, ili još bolje rod Bele anemone. Beskrajna je nežnost, mislio sam, što cveće svoju decu umotava u lak, topal, mek, beo povoj, da ne bi ozebla kada se u zimu nadu u zemlji.

Ako bi me ko upitao s kime želim da živim, odgovorio bih: sa devojkom Belom anemonom. Kad bih je pogledao, sve bih zaboravio, sem nju, iz očiju njenih gledala bi čarobna hladovita voda Lete, dodir bi joj bio baršunast i na nju bi trebalo paziti kao na belu kadifenu laticu. Ženu koju muškarac od rođenja nosi u svom srcu i koju zapravo i većito voli, Jung naziva Anima. Anima i Anemona. Cvet duše. Cvet sreće. Cvet Neugasle Nevinosti.

3.

A sada pitam: mogu li da se oduprem da ga ne otkinem? Ne mogu. I ima u tome nešto što se samo po sebi razume. Znam da je neispravno što čovek ubija i jede životinju. Neispravno je ako poseče drvo, gradi njime, ili ga loži. Neispravno je ako živa bića lišava njihovog života samo zato da bi se najeo, ili da živi udobno. Samo je jedan jedini izuzetak: branje cveća. Nije neispravno ako uberem cvet, odnesem ga kući, stavim u vazuu i pogledujem svakih pola sata kako je divan. Sasvim je prirodno da čovek bere cveće, plete od njega venac, stavlja ga u zapačak ili zdeva za šešir. Zašto? Ne znam. U sasvim prostoj činjenici da čovek trga cveće nalazi se najviše tajni. Deca ga bezbrižno kidaju, devojke lude za njim, izletnici ga skupljaju u velike bukete, u baštama se seku bukete i sve je to u najvećem redu i tako treba i da bude. I cveće je živo biće i branje cveća je ubijanje. Ali je dozvoljeno. Niko ne može da odoli da ne bere ljubičice na ivici šume u aprilu. To je takva

misterija pred kojom bespomoćno stojim i posmatram s neshvatljivim čuđenjem.

U knjizi koju čitam napolju uvek ima cveća.

Na jugu ću rado otkinuti mirtu, ružmarin, maleni ljubičasti vrazemil ili list smokve, bršljana. Ovde kod kuće gotovo svako cveće na koje nađem i koje želim da uberem. Nekada sam imao i herbarijum, ali sam ga napustio, jer je on ipak više muzej. U beležnici i sada stalno nosim sa sobom nekoliko listova lavendule. Prošle jeseni sam ih ubrao, uzmem ih katkad i protrljam, pa ne mogu da se nasitim njihova mirisa.

Ima slučajeva kada je jedini način da čovek sačuva svoju celovitost ako je se odrekne. Jedini način da i dalje ostane nevin, ako počini greh. Jedini način da ostane u životu, ako umre. To je misterija vere, ljubavi, umetnosti. I branja cveća.

4.

Svaki muškarac je doživeo da ženu koju voli kao zaručnicu smatra čarobnim, toplim, milim stvorenjem, a potom se u braku ispostavlja da je ispunjena samovoljašću, i džangrizavim, zlim, nemilosrdnim, običnim manama. Ali ako i nije preživio sigurno će doživeti, jer to je iskustvo nezaobilazna, neminovna stanica sudbine muškarca. Jedini epitet dostojan verenice je — cvetna. Zbog toga je treba prekriti cvećem i zbog toga je tačno da mladoženja svojoj dragoj ne može doći bez cveća. Muškarac veruje da cveće uzima za ženu. Ali nije tako. Shvatanje da su žena i cveće srodnici, na žalost, treba razoriti, jer to nije tačno.

Neobično je što izvor i koren osobina žene, pretvornost, laž, slabost, jed, utućenost i razočarenje, — nije u samoljublju. Mislim, ako bi s ovim osobinama održavala sopstveno biće i sebe s njima, mogla bi se odbraniti i od muškarca, onda bi još mogla biti cveće. Jer ne obmanjujem sebe, ni sudbina rastinja nije idealna, nego tvrdo sebična, jer mora da reši mnogo surovih i teških zadataka koji ne znaju za milost. Dovoljno je pomisliti na rad žila: nije igra kako se hrane. Nije idealna borba ono kako se treba pomučiti zbog mesta i svetlosti. Ali je u redu: održavanje sopstvenog bića opravdava što se mora biti budan i sebičan.

One osobine žene koje razjaruju čoveka, oneraspoložuju ga, lome i konačno lišavaju druge najveće lepote života, ne slede iz instinkta prirodnog održavanja bića žene. Tu je najveća razlika između žene i cveća. Zbog toga žena nije cveće. Zlo koje proističe iz čistog samoljublja uvek je oprostivo i može se oprostiti. Jer u tome smo svi jednaki i ne možemo jedni drugima prigovarati. Opako, rušilačko i davolsko u ženi — što može biti isto tako podlo i obično kao i lepota i ljupkost njena — potpuno je bezrazložno, nerazumljivo, nezavisno zlo koje ne pripada prirodnoj sudbini. Nije to neminovnost njenog ja, nego služba zlim Silama izvan njenog bića. Ne kažem da bi moglo biti drugačije, nego da je ovako.

Potresnije iskustvo od ovoga nisam imao tokom celog života. I nisam se odjednom i naprečac osvestio. Moj demon me je poštedeo toga, jer je znao da ne bih bio u stanju da to podnesem. Jer žena je za mene kao žena sasvim prirodna i kao što će to svaki muškarac smesta razumeti, beskrajno je bila važnija od mene samog. Polagano, tokom celog niza godina, svake godine samo jedna kap. Tako je na kraju trebalo da to uvidim, onda kada, da bih izdržao, beše već u meni dovoljno snage i nadmoćnosti.

Za nadoknadu stvarne žene, kao što se kaže, istinska se razvija u duši muškarca. Ženska duša muškarca se naziva anima, ona žena koju on u sebi nosi, možda kao biće koje je nastalo tokom bezbrojnih prethodnih života, kao što rekoah, ne stvarno, nego istinski. Mnogi i iskustveno potvrđuju da je to tako. Sa svoje strane ne dajem na to mnogo, jer se ustežem od svih pojmova koji su iskustveno utvrđeni. Možda se anima razvila nasuprot stvarnoj ženi da bi spasila muškarca od savršenog razaranja i da održi u njemu sliku istinske žene u životu i u celosti.

Seli je rekao: svi smo negda voleli Antigonus i zbog toga je malo zemnih žena.

Mišljenje Rilkea je drukčije: po njemu unutarnju devojkicu — dušu tek treba osvojiti i za-

ljubiti se u nju a živeti s njom istinski je zadatak života muškarca.

Postoji više mišljenja, više učenja. Nek ova dva budu dovoljna.

Ono što ovde leži ne smatram problemom. I ne želim da ga rešavam. I inače bi namera rešavanja bila neskromna u sličnim slučajevima. Ono o čemu želim da govorim jeste povezanost žene i cveća.

Sigurno se sećate one slike kada mlada žena dobije cveće i događa se sledeće: žena buket stavlja iznad srca, privija ga na grudi, oprezno kako bi odgovorila pretpostavkama ljupkosti i izazvala savršenu iluziju. Lice naginje ustranu među cveće, udiše miris i smeši se. I u životi ste to videli bar dve stotine puta, na fotografijama još i više puta. To je takozvani kolektivni pokret žena. Nikada još nisam video da se to drukče zbiva, kao što nisam video ni mačku da se umiva na dva načina. Svuda ista ona gotovo zlonamerna ljupkost stavljena u izlog, isti osmeh, lice isto onako nagnuto među cveće i ista lažna tronutost od obuzetošću cvećem. Želi da se prikaže da je ona istinska devojka, ona koja živi u muškarcu, cveće kojem je stvarna žena samo pokvareno obličje.

Kad ugledam lepu ženu, a uvek je snova opčinjen gledam, jer ću većito ostati nezaštićen od lepe žene, ma koliko bila privlačna i blistavo lepa, već vidim gde se u njoj nalazi zavist, osveta i otrov. Njena čar me već ne zbuđuje. Nije cveće. Bilo koliko da bih to voleo. Bilo koliko da bi volela. Smeši mi se, ali znam da je tajna ovoga smeška *ressentiment*. S tom mišlju više neću ostarjeti. I pored nje ima ih dosta s kojima ću i tako morati.

Ja nisam na stanovištu Dantea Gabriela Rosetija koji je imao veoma loše mišljenje o ženama i gotovo da im je samo odavao religiozno poštovanje, jer, takoreći: morao je da postane podlac da bi im spasao njihovu lepotu. »Katkada izgledaš kao da nisi ti sama, nego smisao svega što — postoji«.

A ne verujem ni da žena, isto onako kao što nije cveće, nije boginja Kali, šarolika odeda Magne Mater, Maja, šarena čarolija. Žene znaju dobro da je uzalud svila, kadif, nakit, frizura, rumenilo, belilo, crnilo, smešak, uzalud cele izludujuće maškare, zalud i zalud. Izdaju ženi samo zato treba oprostiti — pored toga što svako zlo počinjeno prema nama treba oprostiti, jer mada je izdala muškarca, ali time je zapravo iskvarila svoju sopstvenu sudbinu.

5.

Treba još nešto da pomenem. Cveće ima neku vezu s mrtvacima. Zbog toga groblje treba da bude vrt. Svako cveće je u određenoj vezi sa smrću, ali naročito potrgano cveće, buket i venac. Kakva osobenost, zar ne? — buket pripada mladoj i mrtvacu. Ko li umire na venčanju i kako to da je smrt kao svadba?

Suler je o ovome sigurno veoma mnogo razmišljao, a neoprostiva je šteta što je tako malo zapisao; on kaže: biljka je simbol otvorenog bića. Otvoreno biće? Šta je to? Biće koje se prostire i izvan vidljivih granica života. U prvom redu se rasprostire na predživotno i po životno postojanje, na ono pre rođenja i posle smrti, biće je to kojem granice života nisu granice, poseduje otvorenost i napred i nazad, i gore i dole. Naravno, ovo je namenjeno ljudima koji znaju da smrt nije propast.

Biljka živi u dva sveta i dva povezuje: podzemni, onaj gde su mrtvi, gde je materija i nadzemni, gde se nalaze duše i gde je duh. Zbog toga je biće biljke otvoreno, poput mosta ili kapije, otvoreno prema spolja i prema unutra, prema gore i prema dole. Otvorenije je od čovekovog bića koje se od zemlje već odvojilo i bespomoćno je prema podzemnoj tami. Cveće kao duhovni organ biljke je simbol duše. Tami deo, žile, pripada mrtvima čije se telo nalazi dole; cveće, svetli deo, pripada mrtvima čija je duša gore.

Kada čovek polaže cveće na grob, on prikazuje žrtvu. I: »čovek u svakom slučaju žrtvuje ono čemu žrtvu prikazuje«. Žrtvovati cveće znači žrtvovati cveće i žrtvovati cveću. Duši. Duša žrtvuje sebe duši. Moja duša dolazi u dodir s dušama mrtvih. To je srodnost mlade i mrtvaca. Oboje su simboli otvorenog bića, kroz koje biće slobodno prolazi otuda ovamo i odavde onamo, kao preko mosta, koji su ovde, ali su i onamo, čije se biće proteže na granici

života i koji svoj život zahvataju iz većitog vanzemaljskog izvora, jer su duše. Gde život proširi i prekorači čisto zemaljsko svojstvo, tu se uvek pretvara u cvetnost. Tako se priroda preobrazava u proleće u cvetnost kada prekorači granicu koju mu je postavila materija zime. Tako i mrtvac i mlada. Brati cveće na polju zanimanje je s drugog sveta, nadrealno i opasno nematerijalno. Duša samu sebe kida i otvara se prema svetu, gde nema granice. Samu sebe upliće u venac. A venac, buket su kruna, aure, sunca, obesmrćenje povratka duše na elizijumska srećna polja, u raj, gde se ponovo pretvara u cveće.

Vraćajući se još jednom malopredašnjem, čovek sada već bolje razume zašto verenica, kojoj verenik poklanja cveće, znači svadbu, otvoreno biće, gde muškarac postaje žena, a žena muškarac i tako se ne zaustavlja na granici koju je odredila priroda — sve je tako okruglo, krugoliko, kao svet, kao sunce, kao venac, zajedno je život i smrt, muškarac i žena, kao što su zajedno u ljubavi, večnost: radanja, život, umiranje i ponovno radanje. Cveće je jedini znak koji označava ovo otvoreno biće i može da ga označi i kada žena primi cveće, kada pruži ruku prema žrtvi koja joj je prikazana, kaže: tvorimo se jedno prema drugom i povežimo međusobno celokupno biće. Kako je to čudno što čovekova svadba otvara samo ono što se nalazi dole. Zbog toga se posle pojavljuje neman. Neman nije ništa drugo do koren, koji je samo koren, ništa drugo, živi u tami, ne cveta i na njemu nema cveta.

6.

Tri godine sam stanovao u kući s vrtom, gde mi je ispod prozora rastao bokor jasmína a u susednom vrtu maslina. Krajem maja, kada su jasmin i maslina cvetali, gotovo tokom dve sedmice, kroz otvoren prozor je neprekidno navirao miris jasmína i masline. Nekoliko dana sam omamljen i opijen, u doslovnom značenju reči pijan od mirisa, uživao isparenja mrtvih, razornu snagu bića koja je navirala iz drugog sveta. Naročito u zoru, u vreme najveće tišine, između jedan i tri, bujica beše tako oćaravajuće snažna da sam sedao na prozor i prepuštao se slikama koje mi je izazivalo ovo pijano stanje.

Lutao sam po gajevima, u polusnu, gde su se nalazili bokori bele kaline a u podnožju cvetali crveni božuri. Zatim sam lutao po poljima a bulke, bele rade i različiti su cvetali širokom ravnicom. Potom sam koraćao pored kristalnih potoka, gotovo i ne dotičući zemlju, narcis je rastao na čistinama. Nada mnom su se pojavile rascvale grane višanja i jabuka.

U bezumnom sjaju ovoga cvetanja leteo sam iznad zemlje i video sam radanje mnogo hiljada dece, životinja, buba, ptica, riba i vodozemaca, kao da odozdo iz zemlje buše bezbrojne otvore i kroz njih iz tame gamižu na svetlost. Svako mesto, svaki način, svaka prilika je bila dobra da se oni izvuku bestidno, nećužno, gramzivo i željni života, kao što izvor izbija ispod zemlje. Ova neizmerna žudnja tamnog bića za svetlošću i ova nepobediva žudnja zemlje za dušom učinili su da zemlja bude takva kao da je zapenjena i kao da u klobučanju izlaze iz tame mnoge vrste neprebrojivih živih bića.

Cveće bere duša. I sebe bere. Cveće je jedina slika na zemlji u kojoj duša prepoznaje sebe. Koren mi je u tami i rastem prema svetlosti. I kad berem cveće za buket ili za venac, da ga zadenem u zapačak ili za šešir, sebe kitim cvetanjem, ja sam kao cvet. Miris, i boja mi pomažu da proživim neshvatljivu čar ove misterije. Jer duša ima miris i Heraklit kaže: nematerijalne duše po mirisu se prepoznaju na drugom svetu — *hai psychai osmóntai kat' Haidén*. Šta je biće sveta ne znam i neću nikada ni saznati. Ali kad berem cveće, znam da se pretvaram u cveće a to je kao da mi duša usisa telo, da se pretvaram u nematerijalan miris i lepotu, kao anima, a to priziva i maleni struk jedne jedine ljubičice u zapačku mog revera. Brati cveće znači cvetati; a to znači izaći u nepoznato kroz jednu kapiju. Kada otkinem cvet, prelazim preko mističnog mosta. Kuda? Ne znam. Ali znam da ću učestvovati u neobjašnjivim divotama i da se otvaram prema dosadašnjem tajnom smeru bića.

S mađarskog: Sava Babić